MINISTERSTWO SPRAWIEDLIWOŚCI

www.ms.gov.pl

E-PORADNIK POWIATU CHEŁMSKIEGO

WYDANIE III

pomocprawna.oic.lublin.pl
www.powiat.chelm.pl
www.oic.lublin.pl

Polska Fundacja Ośrodków Wspomagania Rozwoju Gospodarczego „OIC Poland" w Lublinie

Realizator Projektu i Wydawca:

Polska Fundacja Ośrodków Wspomagania Rozwoju Gospodarczego „OIC Poland" z siedzibą w Lublinie

ul. Gospodarcza 26

20-213 Lublin

e-mail: sekretariat@oic.lublin.pl

http://www.oic.lublin.pl

Polska Fundacja Ośrodków
Wspomagania Rozwoju Gospodarczego
„OIC Poland" w Lublinie

Publikacja bezpłatna.

E-Poradnik przygotowany w ramach umowy nr 76.2018 z dnia 31.12.2018r zawartej z POWIATEM CHEŁMSKIM pod tytułem: Powierzenie prowadzenia dwóch punktów nieodpłatnej pomocy prawnej w powiecie chełmskim w 2019 roku.

Praca zbiorowa

Autorzy:
Anna Szynal– Radca Prawny
Michał Marciniak – Radca Prawny
Justyna Łataś-Dęga – Radca Prawny
Igor Stasiuk – Radca Prawny

Lublin, grudzień 2019

Spis treści

1. Wprowadzenie – nieodpłatne porady prawne, edukacja prawna 3
2. Warunki i przykładowe skutki orzeczenia separacji sądowej 5
3. Zasady dochodzenia zwrotu udzielonej pożyczki 7
4. Umowa dożywocia jako alternatywa dla przeniesienia własności nieruchomości w drodze darowizny 10
5. Wartości i cele unii europejskiej a konstytucja RP 13
6. Zasady rozporządzania majątkiem spadkowym 18
7. Przyjęcie i odrzucenie spadku 20
8. Zachowek – zagadnienia ogólne 22

ul. Gospodarcza 26, 20-213 Lublin
e-mail: sekretariat@oic.lublin.pl
NIP: 712-01-69-716

Wpis do rejestru agencji zatrudnienia – nr 371

tel.: (81) 710-46-30, fax: (81) 746-13-24
www.oic.lublin.pl

1. Wprowadzenie – nieodpłatne porady prawne, edukacja prawna

Nieodpłatna pomoc prawna i edukacja prawna świadczona jest zgodnie z ustawą z dnia 5 sierpnia 2015 r. o nieodpłatnej pomocy prawnej, nieodpłatnym poradnictwie obywatelskim oraz edukacji prawnej.

Miejsca świadczenia pomocy:

I punkt

Dzień tygodnia	Godziny	Miejsce
Poniedziałek	09.30 - 13.30	Urząd Gminy Dubienka, ul. 3 Maja 6
Wtorek	09:30 - 13:30	Urząd Gminy Dorohusk, ul. Niepodległości 50
Środa	07.30 - 11.30	Urząd Gminy Wojsławice, ul. Rynek 30
Czwartek	08:30 - 12:30	Urząd Gminy Białopole, ul. Chełmska 1
Piątek	11:15 - 15:15	Urząd Gminy Żmudź, ul. Kasztanowa 22

II punkt

Dzień tygodnia	Godziny	Miejsce
Poniedziałek	08.00 - 12.00	Starostwo Powiatowe w Chełmie pl. Niepodległości 1
Wtorek	08.00 - 12.00	Starostwo Powiatowe w Chełmie pl. Niepodległości 1
Środa	08.00 - 12.00	Starostwo Powiatowe w Chełmie pl. Niepodległości 1
Czwartek	08.00 - 12.00	Starostwo Powiatowe w Chełmie pl. Niepodległości 1
Piątek	07:00- 11:00	Starostwo Powiatowe w Chełmie pl. Niepodległości 1

Zapisy na wizyty:

Termin wizyty ustalany jest telefonicznie pod nr **82/562-75-07**

Na jaką pomoc możemy liczyć?

Nieodpłatna pomoc prawna obejmuje:

- ✓ poinformowanie o obowiązującym stanie prawnym
- ✓ oraz o przysługujących prawach i obowiązkach, w tym
- ✓ w związku z toczącym się postępowaniem przygotowawczym, administracyjnym, sądowym lub sądowoadministracyjnym,
- ✓ wskazanie sposobu rozwiązania problemu prawnego,

ul. Gospodarcza 26, 20-213 Lublin
e-mail: sekretariat@oic.lublin.pl
NIP: 712-01-69-716

Wpis do rejestru agencji zatrudnienia – nr 371

tel.: (81) 710-46-30, fax: (81) 746-13-24
www.oic.lublin.pl

- ✓ przygotowanie projektu pisma w tych sprawach, z wyłączeniem pism procesowych w toczącym się postępowaniu przygotowawczym lub sądowym i pism w toczącym się postępowaniu sądowoadministracyjnym,
- ✓ sporządzenie projektu pisma o zwolnienie od kosztów sądowych lub ustanowienie pełnomocnika z urzędu w różnych rodzajach postępowań,
- ✓ nieodpłatną mediację (świadczona od roku 2020).

Nieodpłatna pomoc prawna nie obejmuje spraw związanych:

- ✓ z prowadzeniem działalności gospodarczej, z wyjątkiem przygotowania do rozpoczęcia tej działalności.

Kto może skorzystać?

Z porad może skorzystać każda osoba, której nie stać na odpłatne porady i która złoży stosowne oświadczenie.

Inne informacje

Porady co do zasady udzielane są podczas osobistej wizyty w punkcie porad. Osobom, które ze względu na niepełnosprawność ruchową nie są w stanie przybyć do punktu lub osobom doświadczającym trudności w komunikowaniu się – po uprzednim zgłoszeniu ww. faktu pod wskazany nr telefonu oraz złożeniu ww. oświadczenia wraz ze wskazaniem okoliczności uzasadniających udzielenie porady poza punktem – może zostać udzielona porada za pomocą środków porozumiewania się na odległość w umówionym terminie.

Edukacja prawna

Edukacja prawna jest procesem ustawicznym, prowadzonym wobec obywateli w każdym wieku. Edukacja młodzieży szkolnej obejmuje wiedzę na temat podstawowych praw oraz obowiązków, funkcjonowania profilaktyki i zwalczania przestępstw a także funkcjonowania wymiaru sprawiedliwości. Ma ona na celu zapobieganie wykluczeniu prawnemu w dorosłym życiu oraz uwrażliwieniu na potrzebę zachowania porządku prawnego.

Szczególną wartość w edukacji prawnej mają metody aktywizujące oraz zajęcia praktyczne poruszające zagadnienia prawne. Pozwalają one uczniom skonfrontować ich dotychczasowe doświadczenie i poglądy z uniwersalnymi wartościami oraz literą prawa. To wyposaża ich w wiedzę i kształtuje umiejętność rozwiązywania problemów.

ul. Gospodarcza 26, 20-213 Lublin
e-mail: sekretariat@oic.lublin.pl
NIP: 712-01-69-716

tel.: (81) 710-46-30, fax: (81) 746-13-24
www.oic.lublin.pl

2. Warunki i przykładowe skutki orzeczenia separacji sądowej

Separacja z łac. odłączenie to forma faktycznej lub faktycznej i sądowej formy rozdzielenia małżeństwa na skutek rozkładu jego pożycia. Tak więc stan separacji może występować jedynie faktycznie, a może oprócz tego być potwierdzony orzeczeniem sądowym. Instytucję separacji regulują art. 611 – 616 ustawy z dnia 25 lutego 1964 r. kodeks rodzinny i opiekuńczy (dalej k.r.o.), a także przepisy innych ustaw o czym mowa poniżej.

Każdy z małżonków będący w związku małżeńskim może wystąpić o orzeczenie separacji. Przesłankami (warunkami) jej orzeczenia jest stan zupełnego rozkładu pożycia małżeńskiego. Jest to pozytywna przesłanka, a więc taka która musi się ziścić (spełnić), aby separacja mogła być orzeczona. Stan zupełnego rozkładu pożycia małżeńskiego zachodzi gdy w związku małżeńskim następuje zerwanie więzów łączących małżonków:
-psychicznych – wspólnych planów na życie,
-gospodarczych – wspólnego gospodarowania budżetem, wspólnych wydatków,
-fizycznych – brak współżycia fizycznego.

Negatywną przesłanką orzeczenia separacji prawnej jest okoliczność ucierpienia na skutek orzeczenia separacji dobra małoletnich dzieci współmałżonków. Oznacza to, że jeżeli zachodzi zupełny rozkład pożycia, ale równocześnie na skutek orzeczenia ucierpią małoletnie dzieci stron to nie jest dopuszczalne orzeczenie separacji. Natomiast gdy małżonkowie nie mają wspólnych małoletnich dzieci to sąd może orzec separację na podstawie ich zgodnego orzeczenia separacji. Drugą negatywną przesłanką warunkującą orzeczenie separacji jest brak innych powodów separacji sprzeczności orzeczenia separacji z zasadami współżycia społecznego (np. stan zdrowia jednego z małżonków wymagający stałej pomocy drugiego).

Skutkami separacji sądowej są między innymi:

1. brak możliwości zawarcia kolejnego związku małżeńskiego przez małżonka pozostającego w separacji.
2. obowiązek wzajemnej pomocy pomiędzy małżonkami pozostającymi w separacji gdy wymagają tego względy słuszności.
3. powstanie pomiędzy małżonkami stanu rozdzielności majątkowej małżeńskiej.
4. brak stosowania domniemania z art. 62 § 1 k.r.o.
5. brak powołania do dziedziczenia ustawowego małżonka pozostającego w separacji zgodnie z art. 9351 ustawy z dnia 23 kwietnia 1964 r. kodeks cywilny (dalej k.c.)
6. brak możliwości zmiany nazwiska

Ad. 1
W odróżnieniu od rozwodu, powodującego definitywne zakończenie małżeństwa, istnieje możliwość zniesienia separacji. Brak jest bowiem w przypadku separacji trwałości stanu rozkładu pożycia małżeńskiego, co daje szansę na poprawę pożycia małżeńskiego. Stąd też naturalną konsekwencją takiego stanu rzeczy jest zakaz bigamii w czasie trwania separacji, a więc możliwości ponownego wstąpienia w związek małżeński. Osoba pozostająca w separacji i wstępująca w kolejny związek

ul. Gospodarcza 26, 20-213 Lublin
e-mail: sekretariat@oic.lublin.pl
NIP: 712-01-69-716
Wpis do rejestru agencji zatrudnienia – nr 371
tel.: (81) 710-46-30, fax: (81) 746-13-24
www.oic.lublin.pl

małżeński popełnia przestępstwo bigamii (art. 206 ustawy z dnia 6 czerwca 1997 r. kodeks karny): Kto zawiera małżeństwo, pomimo że pozostaje w związku małżeńskim,podlega grzywnie, karze ograniczenia wolności albo pozbawienia wolności do lat 2.

Ad. 2
Wśród względów słuszności rzutujących na obowiązek wzajemnej pomocy pomiędzy małżonkami pozostającymi w separacji można tytułem przykładu wskazać stan zdrowia jednego z małżonków, który wymagałby stałej pomocy drugiego.

Ad. 3.
Stan rozdzielności majątkowej małżeńskiej powstaje wraz chwilą uprawomocnienia się orzeczenia stwierdzającego separację. Wskazać należy, że rozdzielność majątkowa pomiędzy małżonkami powstanie w sytuacji gdy przed orzeczeniem separacji takowa rozdzielność nie istniała na przykład na skutek zawartej intercyzy tj. umowy majątkowej małżeńskiej ustanawiającej rozdzielność majątkową małżeńską.

Ad. 4.
Zgodnie z art. 62 § 1 k.r.o.: Jeżeli dziecko urodziło się w czasie trwania małżeństwa albo przed upływem trzystu dni od jego ustania lub unieważnienia, domniemywa się, że pochodzi ono od męża matki. Równocześnie zdanie drugie tego przepisu stanowi iż: Domniemania tego nie stosuje się, jeżeli dziecko urodziło się po upływie trzystu dni od orzeczenia separacji.

Ad. 5
Z art. 614 § k.r.o wynika, że orzeczenie separacji ma skutki takie jak rozwiązanie małżeństwa przez rozwód, chyba że ustawa stanowi inaczej. Taki ustawowy wyjątek jest przewidziany w art. art. 9351 k.c. zgodnie, z którym: przepisów o powołaniu do dziedziczenia z ustawy nie stosuje się do małżonka spadkodawcy pozostającego w separacji. Oznacza to, że w przypadku gdy orzeczenie o separacji uprawomocniło się przed śmiercią spadkodawcy to współmałżonek pozostający w nim separacji nie będzie należał do kręgu spadkobierców ustawowych. Zgodnie tezą z postanowienia Sądu Okręgowego w Lublinie z dnia 13 czerwca 2013 r. wydanego w sprawie o sygn. II Ca 338/13: W związku z tym, że uczestnik pozostawał w separacji ze spadkodawczynią w chwili jej śmierci, nie jest powołany do dziedziczenia z ustawy po swojej żonie. Spadek po spadkodawczyni dziedziczą zatem na podstawie ustawy jej dzieci, w częściach równych. Można nadmienić, że ze wskazanym wyłączeniem do dziedziczenia ustawowego może dojść do równoczesnego powołania współmałżonka pozostającego w separacji z testamentu.

Autor: Michał Marciniak – Radca Prawny

ul. Gospodarcza 26, 20-213 Lublin
e-mail: sekretariat@oic.lublin.pl
NIP: 712-01-69-716
Wpis do rejestru agencji zatrudnienia – nr 371
tel.: (81) 710-46-30, fax: (81) 746-13-24
www.oic.lublin.pl

3. Zasady dochodzenia zwrotu udzielonej pożyczki

Umowa pożyczki

Umowa pożyczki jest jedną z nazwanych umów kodeksu cywilnego.
Jej pojęcie i przedmiot został zdefiniowany w art. 720 Kodeksu Cywilnego, zgodnie z którym „**przez umowę pożyczki dający pożyczkę zobowiązuje się przenieść na własność biorącego określoną ilość pieniędzy albo rzeczy oznaczonych tylko co do gatunku, a biorący zobowiązuje się zwrócić tę samą ilość pieniędzy albo tę samą ilość rzeczy tego samego gatunku i tej samej jakości".**
Stanowi ona najprostszą formę kredytowania, będąc jedną z najstarszych i najszerzej rozpowszechnionych w praktyce umów o charakterze kredytowym, zawieranych często pomiędzy osobami prywatnymi.
Spełnienie świadczenia przez dającego pożyczkę, polegające na przekazaniu biorącemu pożyczkę jej przedmiotu, niesie doniosłe skutki - określone umową przedmioty stają się własnością biorącego pożyczkę.
Okres korzystania z przedmiotu umowy zależy wyłącznie od woli stron. Dopuszczalne są bowiem pożyczki:

- na czas określony;
- krótko jak i długoterminowe; jak również
- na czas nieoznaczony.

Strony mogą także w sposób dowolny uregulować kwestię odpłatności pożyczki.
Zawsze jednak mamy do czynienia z obowiązkiem zwrotu - jest to bowiem jeden z elementów przedmiotowo istotnych tej umowy.

Forma umowy

Zgodnie treścią § 2 przywołanego powyżej art. 720 Kodeksu Cywilnego, w brzmieniu obowiązującym od dnia 8. września 2016 r. **umowa pożyczki, której wartość przekracza tysiąc złotych, wymaga zachowania formy dokumentowej**.
Wcześniejsza wersja tego przepisu, jeszcze bardziej sformalizowana, nakazywała zachowanie właściwej, pisemnej formy, dla każdej umowy pożyczki powyżej kwoty pięciuset złotych. Należy zwrócić uwagę, że niezachowanie wymaganej formy umowy może utrudnić lub wręcz uniemożliwić odzyskanie należności. Konsekwencje te ponosi przede wszystkim wierzyciel, na którym w razie wystąpienia na drogę sądową będzie spoczywał ciężar udowodnienia faktu zawarcia umowy.

W pierwszej kolejności należałoby wyjaśnić, co właściwie oznacza dokumentowa forma umowy. Jak wskazuje art. 77^2 i 77^3 Kodeksu Cywilnego do zachowania formy dokumentowej czynności prawnej wystarcza złożenie oświadczenia woli w postaci dokumentu, w sposób umożliwiający ustalenie osoby składającej oświadczenie. Natomiast pojęcie samego dokumentu rozumie się jako nośnik informacji umożliwiający zapoznanie się z jej treścią. Formę dokumentową stanowi zatem zarówno dokument w postaci tekstowej z podpisem powielanym mechanicznie (np. facsimile, kopia faksowa, zeskanowana), jak również w postaci audialnej, audiowizualnej (nagranie rozmowy, wideo-rozmowy), wiadomości elektronicznej, komunikatora internetowego, forów społecznościowych, jak również wiadomości sms i mms. Warunkiem bezwzględnym jest tu każdorazowo możliwość jednoznacznej

ul. Gospodarcza 26, 20-213 Lublin
e-mail: sekretariat@oic.lublin.pl
NIP: 712-01-69-716
ISO 9001 ZETOM-CERT
Wpis do rejestru agencji zatrudnienia – nr 371
tel.: (81) 710-46-30, fax: (81) 746-13-24
www.oic.lublin.pl

identyfikacji składającego oświadczenie. Do tego przydatne może okazać się wskazanie w treści oświadczenia imienia i nazwiska lub indywidualnych danych osoby je składającej (np. Pesel, numer dokumentu tożsamości, adres zamieszkania).

Żądanie zwrotu pożyczki

Niezależnie od tego, czy zachowana została forma dokumentowa umowy pożyczki, dający pożyczkę ma prawo żądać jej zwrotu w terminie określonym w treści zawartej umowy.
Jeżeli jednak termin ten nie został oznaczony, to dający pożyczkę powinien w pierwszej kolejności wypowiedzieć umowę, zaś biorący pożyczkę w takiej sytuacji obowiązany jest ją zwrócić w ciągu sześciu tygodni po otrzymaniu przedmiotowego wypowiedzenia.
Brak zwrotu pożyczki w tak oznaczonym terminie, to właściwy moment na podjęcia działań poprzedzających wystąpienie na drogę sądową.

Podejmowane przez wierzyciela czynności powinny stanowić wyraz chęci polubownego zakończenia sporu, co może się wyrażać np.: poprzez zawarcie takiego oświadczenia w skierowanym do dłużnika wezwaniu do zapłaty lub zawarte w nim zaproszenie do przystąpienia do próby mediacyjnej. W sytuacji niezachowania wymaganej formy dokumentowej umowy wskazana może być mniej formalna korespondencja która, nawiązując do umowy, wskazuje na konieczność spłaty należności, np. poprzez potwierdzenie treści zawartej umowy, jej modyfikację, wyznaczenie dodatkowego terminu do zapłaty lub propozycję rozłożenie długu na raty. Odpowiedź pożyczkobiorcy na taką korespondencję lub potwierdzenie wpłaty raty w wyznaczonym terminie mogłoby stanowić później istotny dowód w sprawie na etapie sądowym.

Konsekwencje procesowe niedochowania właściwej formy umowy

W przypadku niedochowania formy dokumentowej pożyczki na kwotę ponad tysiąc złotych sama umowa pożyczki zachowuje swoją ważność, ale podlega istotnym ograniczeniom dowodowym w postepowaniu cywilnym.
Ustawodawca zastrzegł bowiem w tym przypadku formę umowy jedynie dla celów dowodowych.
Zgodnie z brzmieniem art. 74 Kodeksu Cywilnego nie będzie zatem, w takim przypadku, dopuszczalny dowód z zeznań świadków lub z przesłuchania stron, na okoliczność zawarcia umowy. Przedmiotowe ograniczenie, w zakresie przeprowadzania dowodów, nie mają zastosowania jeżeli:
- strony w toku procesu wyraziły zgodę na ich przeprowadzenie,
- wniosek o ich przeprowadzenie złożył konsument w sporze z przedsiębiorcą,
- fakt dokonania czynności prawnej został uprawdopodobniony za pomocą dokumentu, jak również:
- w przypadku czynności prawnych między przedsiębiorcami.

Brak dowodów na zawarcie umowy w formie dokumentowej nie stanowi jednak przeszkody do wykorzystania w toku sprawy sądowej takich dokumentów jak: dowód przelewu kwoty pożyczki na konto potwierdzone przez dłużnika, potwierdzenie dokonanych przez dłużnika spłat poszczególnych rat należności (które mogą być uznane przez Sąd za przejaw niewłaściwego uznania długu), dokumentów potwierdzających wcześniejsze warunki umowy, ich zmianę lub ustalenia w zakresie spłaty należności (np. wskazana powyżej odpowiedź na nieformalne wezwanie do zapłaty).

Weryfikując możliwość sądowego dochodzenia zwrotu należności oraz materiał dowodowy, którym dysponuje strona, należy każdorazowo wszechstronnie rozważyć podstawy zwrotu przedmiotowej

ul. Gospodarcza 26, 20-213 Lublin
e-mail: sekretariat@oic.lublin.pl
NIP: 712-01-69-716
Wpis do rejestru agencji zatrudnienia – nr 371
tel.: (81) 710-46-30, fax: (81) 746-13-24
www.oic.lublin.pl

należności. W konkretnej sprawie zasadne może bowiem okazać się wywodzenie roszczenia bezpośrednio albo alternatywnie na przepisach o bezpodstawnym wzbogaceniu (art. 405 Kodeksu Cywilnego) lub świadczeniu nienależnym (art. 410 Kodeksu Cywilnego.). W przypadku udowadniania takich roszczeń można przeprowadzać dowody z zeznań świadków lub z przesłuchania stron, nie ma bowiem do nich zastosowania rygor wynikający z art. 74 § 1 Kodeksu Cywilnego.
Sąd Najwyższy w wyroku z dnia 24 maja 2007 roku sygn. akt V CSK 25/07 stwierdził wprost, iż przepis art. 321 § 1 Kodeksu Postępowania Cywilnego (wskazujący, iż Sąd nie może wyrokować co do przedmiotu, który nie był objęty żądaniem, ani zasądzać ponad żądanie), nie stoi na przeszkodzie uwzględnieniu powództwa na podstawie przepisów o nienależnym świadczeniu w razie dochodzenia przez stronę zapłaty tytułem zwrotu pożyczki. W przedmiotowej sprawie umowa pożyczki okazała się bowiem bezwzględnie nieważna.
Przed wniesieniem sprawy do sądu cywilnego należy również pamiętać o wystosowaniu do dłużnika oficjalnego żądania zwrotu należności, najlepiej listem poleconym, ze zwrotnym potwierdzeniem odbioru. W korespondencji takiej można także bezpośrednio wskazać, iż brak reakcji na przedmiotowe wezwanie spowoduje skierowanie sprawy na drogę sądową, to zaś może wiązać się z poniesieniem przez wzywaną stronę dodatkowych kosztów sądowych i egzekucyjnych.

Podkreślenia wymaga fakt, iż każdy przypadek dochodzenia na drodze sądowej zwrotu kwoty wynikającej z zawartej umowy pożyczki powinien być rozpatrywany indywidualnie z uwzględnieniem możliwych do przeprowadzenia w sprawie dowodów na poparcie dochodzonego roszczenia. W sporze sądowym o zwrot pożyczki, w przypadku braku dowodów potwierdzających fakt zawarcia umowy, Sąd może uznać twierdzenie powoda o istnieniu pożyczki za nieudowodnione i w konsekwencji oddalić powództwo.

Przedawnienie

Na zakończenie wskazać należy na jeszcze jedną kwestię dotyczącą przedawnienia roszczeń. Na chwilę obecną, po nowelizacji wynikającej z ustawy z dnia 13 kwietnia 2018 r. o zmianie ustawy - Kodeks cywilny oraz niektórych innych ustaw (Dz. U. z dnia 8 czerwca 2018 r.) zasadą jest, że termin przedawnienia wynosi sześć lat, zaś dla roszczeń związanych z prowadzeniem działalności gospodarczej trzy lata. Koniec terminu przedawnienia przypada na ostatni dzień roku kalendarzowego. Przy czym bieg terminu przedawnienia w przypadku umowy pożyczki zaczyna się następnego dnia po wyznaczonej dacie zwrotu należności, a w przypadku pożyczki bezterminowej, po upływie 6 tygodni i jednego dnia, od momentu doręczenia wypowiedzenia umowy pożyczki. Należy zatem zwrócić uwagę, czy w konkretnej sprawie nie miały miejsca sytuacje mogące skutkować przerwaniem biegu przedawnienia lub jej zawieszeniem, gdyż wpływają one bezpośrednio na termin w którym możliwe jest skuteczne dochodzenie roszczenia.

Autor: Justyna Łataś - Dęga – Radca Prawny

ul. Gospodarcza 26, 20-213 Lublin
e-mail: sekretariat@oic.lublin.pl
NIP: 712-01-69-716
Wpis do rejestru agencji zatrudnienia – nr 371
tel.: (81) 710-46-30, fax: (81) 746-13-24
www.oic.lublin.pl

4. Umowa dożywocia jako alternatywa dla przeniesienia własności nieruchomości w drodze darowizny

Umowa darowizny

Umowa darowizny jest jedną z najbardziej popularnych, najczęściej spotykanych umów cywilnoprawnych. Regulacja dotyczące tej umowy nazwanej znajdujemy w księdze trzeciej Kodeksu Cywilnego – Zobowiązania, zasadniczo w tytule XXXIII. Darowizna, art. 888-902 KC.

Zgodnie z art. 888 KC przez umowę darowizny darczyńca zobowiązuje się do bezpłatnego świadczenia na rzecz obdarowanego kosztem swego majątku.

Zgodnie z obowiązującymi przepisami darczyńca może jednak obciążyć obdarowanego obowiązkiem spełnienia oznaczonego świadczenia. Obciążenie to może mieć charakter niemajątkowy lub majątkowy. Spotykane są polecenia dotyczące przykładowo odwiedzin, opieki nad chorym, przekazania określonej kwoty na cele społeczne czy ufundowania nagrody.
Świadczenie obciążające obdarowanego może zostać zastrzeżone zarówno na rzecz darczyńcy, osoby trzeciej jak również dla interesu społecznego. Wartość tego świadczenia powinna być jednak niewielka w stosunku do przedmiotu darowizny, tak żeby umowa darowizny nie przyjęła charakteru odpłatnego.

Umowa dożywocie

Umowa dożywocia nie jest aktualnie tak często spotykana i powszechnie stosowane w obrocie cywilnoprawnym jak umowa darowizny. Może jednak stanowić alternatywną dla darowizny formę przekazania majątku, często dużo lepiej zabezpieczającą interesy osoby zrzekających się własności nieruchomości.

Zgodnie z art. 908 KC w ramach umowy dożywocia, w zamian za przeniesienie własności nieruchomości, nabywca zobowiązuje się do zapewnienia zbywcy dożywotniego utrzymania.

Jeżeli nie mamy odmiennych ustaleń to:
- powinien on przyjąć zbywcę jako domownika,
- dostarczać mu wyżywienia, ubrania, mieszkania, światła i opału,
- zapewnić mu odpowiednią pomoc i pielęgnowanie w chorobie oraz
- sprawić mu własnym kosztem pogrzeb odpowiadający zwyczajom miejscowym.

W ramach umowy dożywocia nabywca nieruchomości może również zobowiązać się obciążyć tą nieruchomość na rzecz zbywcy użytkowaniem, którego wykonywanie jest ograniczone do części nieruchomości, służebnością mieszkania lub inną służebnością osobistą albo spełniać powtarzające się świadczenia w pieniądzach lub w rzeczach oznaczonych co do gatunku. **Takie obciążenie należy do treści prawa dożywocia**.

ul. Gospodarcza 26, 20-213 Lublin
e-mail: sekretariat@oic.lublin.pl
NIP: 712-01-69-716
Wpis do rejestru agencji zatrudnienia – nr 371
tel.: (81) 710-46-30, fax: (81) 746-13-24
www.oic.lublin.pl

Powyższe uprawnienia można zastrzec nie tylko na rzecz zbywcy, lecz również na rzecz osoby bliskiej zbywcy nieruchomości.

Jak wskazał SN w wyroku z 30 marca 1998 r. (sygn. akt III CKN 219/98), umowa dożywocia nie musi obejmować całej nieruchomości. Przedmiotem umowy może być bowiem także udział we współwłasności.

Z uwagi na przedmiot umowy (nieruchomość) dożywocie wymaga zachowania **formy aktu notarialnego**. Ponieważ przeniesienie własności nieruchomości na podstawie umowy o dożywocie następuje z jednoczesnym obciążeniem nieruchomości prawem dożywocia odpowiednie zastosowanie znajdują tu przepisy o prawach rzeczowych ograniczonych. W przypadku zbycia nieruchomości obciążonej takim prawem, nabywca ponosi osobistą odpowiedzialność za świadczenia tym prawem objęte, z wyjątkiem świadczeń, które stały się wymagalne w czasie, kiedy nieruchomość nie była jego własnością.
Osobista odpowiedzialność współwłaścicieli ma natomiast charakter solidarny.

Podkreślenia wymaga fakt, iż prawo dożywocia ma charakter niezbywalny. Ustanowione na rzecz kilku osób, w razie śmierci jednej z tych osób, ulega odpowiedniemu zmniejszeniu.

Osobisty charakter świadczeń, o których mowa powyżej, powoduje, iż w szczególnych sytuacjach przewidziano możliwość zamiany wszystkich lub niektórych uprawnień objętych treścią prawa dożywocia na dożywotnią rentę odpowiadającą ich wartości. Sąd może na żądanie jednaj ze stron dokonać takiej modyfikacji, jeżeli z jakichkolwiek powodów wytworzą się między dożywotnikiem a zobowiązanym takie stosunki, że nie można wymagać od stron, żeby pozostawały nadal w bezpośredniej ze sobą styczności. Dożywotnik może żądać zamiany prawa dożywocia na dożywotnią rentę odpowiadającą wartości tego prawa także w sytuacji jeżeli zobowiązany z tytułu umowy o dożywocie zbył otrzymaną nieruchomość.
W wypadkach wyjątkowych sąd może nawet rozwiązać umowę o dożywocie – pod warunkiem jednak, iż dożywotnik był w konkretnym przypadku zbywcą nieruchomości.

Zwrócić należy jeszcze uwagę na możliwość żądania uznania umowy o dożywocie za bezskuteczną. Uprawnienie takie przysługuje osobie, względem której ciąży na dożywotniku ustawowy obowiązek alimentacyjny, jeżeli wskutek tej umowy dożywotnik stał się niewypłacalny. Przy czym, przy rozstrzyganiu tej kwestii nie ma znaczenia, czy dożywotnik działał ze świadomością pokrzywdzenia wierzycieli, oraz bez względu na czas zawarcia umowy. Nie można jednak żądać uznania umowy o dożywocie za bezskuteczną po upływie lat pięciu od daty tej umowy.

Podsumowując powyższe, krótkie wskazanie najważniejszych cech dożywocia podkreślić należy, iż konstrukcja tej umowy umożliwia wykorzystanie jej jako **zabezpieczenia swojego utrzymania w przyszłości, dla osób będących właścicielami mieszkania, gruntu, czy domu. W przypadku umowy dożywocia nieruchomość może bowiem stanowić „swoistą" zapłatę za dożywotnie świadczenia, czy opiekę ze strony innej osoby.**

Nie ulega wątpliwości, iż właściciel może rozporządzać nieruchomością według swojego uznania. Podejmując jednak decyzję o przeniesieniu własności nieruchomości, zwłaszcza nieruchomości stanowiącej „dorobek życia", warto jednak zastanowić się nad optymalną formą, która zabezpieczy

ul. Gospodarcza 26, 20-213 Lublin
e-mail: sekretariat@oic.lublin.pl
NIP: 712-01-69-716
Wpis do rejestru agencji zatrudnienia – nr 371
tel.: (81) 710-46-30, fax: (81) 746-13-24
www.oic.lublin.pl

na przyszłość interes przekazującego. Takim zabezpieczeniem może być np. odpowiednio ukształtowane obciążenie obdarowanego lub zastosowanie formy umowy o dożywocie.

Zwrócić należy również uwagę, iż umowa o dożywcie z uwagi na odpłatny charakter, w przeciwieństwie do darowizny, może także stanowić w przyszłości zabezpieczenie obdarowanego przed roszczeniem o wypłatę zachowku na rzecz osób bliskich przekazującego własność nieruchomości.

Autor: Justyna Łataś - Dęga – Radca Prawny

ul. Gospodarcza 26, 20-213 Lublin
e-mail: sekretariat@oic.lublin.pl
NIP: 712-01-69-716

tel.: (81) 710-46-30, fax: (81) 746-13-24
www.oic.lublin.pl

5. Wartości i cele unii europejskiej a konstytucja RP

Unia Europejska, jako podmiot prawa międzynarodowego, oparta jest na zasadzie praworządności. Oznacza to, że podstawą wszystkich jej działań są traktaty, przyjęte dobrowolnie i demokratycznie przez wszystkie państwa członkowskie. Przystąpienie do UE przez Polskę wiązało się z koniecznością harmonizacji porządków prawnych oraz zaakceptowania wspólnych wartości i kanonów. Wartości, na których Unia Europejska opiera swoje funkcjonowanie, a także główne jej cele zawarte są w Traktacie Unii Europejskiej z 1992 roku (z uwzględnieniem zmian wprowadzonych przez traktaty lizbońskie) w art. 2,3,6. Artykuł 2 Traktatu UE stanowi, iż: „Unia opiera się na wartościach poszanowania godności osoby ludzkiej, wolności, demokracji, równości, państwa prawnego, jak również poszanowania praw człowieka, w tym praw osób należących do mniejszości. Wartości te są wspólne Państwom Członkowskim w społeczeństwie opartym na pluralizmie, niedyskryminacji, tolerancji, sprawiedliwości, solidarności oraz na równości kobiet i mężczyzn". Zgodnie z art. 6 ust. 1 TUE: "Unia opiera się na zasadach wolności, demokracji, poszanowania praw człowieka i podstawowych wolności oraz państwa prawnego, które są wspólne dla państw członkowskich". Konsekwencją wspólnej dla wszystkich państw aksjologii systemów prawnych jest też to, że prawa zagwarantowane w europejskiej Konwencji o ochronie praw człowieka i podstawowych wolności oraz wynikające z tradycji konstytucyjnych wspólnych dla państw członkowskich tworzą - zgodnie z art. 6 ust. 2 TUE - zasady ogólne prawa wspólnotowego (por. J. P. Jacqué, Droit constitutionnel d' Union européenne, Paris 2001, s. 431). W artykule 3 Traktatu o Unii Europejskiej określającym cele Unii wskazano wspieranie „pokoju, jej wartości i dobrobytu jej narodów". Unia „zwalcza wyłączenie społeczne i dyskryminację oraz wspiera sprawiedliwość społeczną i ochronę socjalną, równość kobiet i mężczyzn, solidarność między pokoleniami i ochronę praw dziecka". Natomiast Traktat z Lizbony w artykule 4 ustęp 2 stanowi, że „Unia szanuje równość Państw Członkowskich wobec Traktatów, jak również ich tożsamość narodową, nierozerwalnie związaną z ich podstawowymi strukturami politycznymi i konstytucyjnymi (...)".Traktat Unii Europejskiej stanowi w artykule 6 ustęp 1, że Unia „uznaje prawa, wolności i zasady" określone w Karcie Praw Podstawowych Unii Europejskiej, która ma „taką samą moc prawną jak Traktaty. Tak więc Karta Praw Podstawowych ustala szczegóły oraz cele i wartości UE. Karta służy również temu, aby krajowe normy prawne sprzeczne z Traktatami UE nie zostały zastosowane w praktyce.

Karta Praw Podstawowych UE od 2009 r. pozostaje dokumentem prawnie wiążącym o mocy równej traktatom. Zalicza się tym samym do prawa pierwotnego UE, określającego ramy integracji w Unii Europejskiej. Karta liczy 54 artykuły zawarte w siedmiu rozdziałach, w tym:

1.**Godność człowieka** (art. 1–5): ochrona godności ludzkiej; prawo do życia (w tym zakaz orzekania i wykonywania kary śmierci; zakaz tortur i poniżającego traktowania lub karania)

2.**Wolność** (art. 6–19): prawo do wolności i bezpieczeństwa osobistego; prawo do poszanowania prywatności i życia rodzinnego; ochrona danych osobowych; prawo do zawarcia małżeństwa i założenia rodziny; wolność myśli, sumienia i religii; wolność przepływu informacji i wyrażania opinii; wolność zgromadzania się i stowarzyszania się; prawo do zatrudniania się w każdym państwie UE; wolność prowadzenia działalności gosp.

3.**Równość** (art. 20–26):równość wobec prawa; zakaz wszelkiej dyskryminacji; poszanowanie różnorodności kulturowej, religijnej i językowej; równość płci, prawa dziecka; prawa osób starszych;

ul. Gospodarcza 26, 20-213 Lublin
e-mail: sekretariat@oic.lublin.pl
NIP: 712-01-69-716

ISO 9001 PCA ZETOM-CERT
Wpis do rejestru agencji zatrudnienia – nr 371

tel.: (81) 710-46-30, fax: (81) 746-13-24
www.oic.lublin.pl

4.**Solidarność** (art. 27–38);prawo pracowników do informacji i konsultacji; prawo do pomocy społecznej; prawo do ochrony przed nieuzasadnionym zwolnieniem; prawo do dobrych warunków pracy; zakaz pracy dzieci i ochrona pracującej młodzieży; zakaz zwolnień z powodu macierzyństwa, prawo do pomocy socjalnej; prawo dostępu do służby zdrowia;

5. Prawa obywatelskie (art. 39–46):prawo do głosowania i kandydowania w wyborach do Parlamentu Europejskiego; prawo do głosowania i kandydowania w wyborach samorządowych; prawo do dobrej administracji; prawo dostępu do dokumentów unijnych; prawo składania skarg do Rzecznika Praw Obywatelskich; prawo przemieszczania się i osiedlania; prawo do ochrony dyplomatycznej.

6. Wymiar sprawiedliwości (art. 47–50): prawo do rzetelnego procesu sądowego; domniemanie niewinności i prawo do obrony; zasada legalizmu w procesie karnym.

7.**Postanowienia ogólne** (art. 51–54) - zakres stosowania Karty, zakaz interpretacji Karty w sposób uszczuplający prawa człowieka ; zakaz nadużycia praw (nie mogą być interpretowane jako uprawnienie do wydania aktu prawnego niweczącego którekolwiek z praw i wolności).

WARTOŚCI UE A KONSTYTUCJA RP

Przystąpienie Polski do Unii Europejskiej wiązało się z przyjęciem *acquis communautaire* (dorobku wspólnotowego) oraz zaakceptowania wymienionych już wcześniej wartości Unii Europejskiej. „Zgodzić się można z tym, że wartości znajdujące wyraz w Konstytucji RP, jak i w traktatach unijnych (znowelizowanych traktatem lizbońskim) – wyznaczają tożsamość aksjologiczną Polski i Unii Europejskiej."[1]

Trybunał Konstytucyjny w wyroku z dnia 11 maja 2005 r. o sygn. K18/04 podkreślił, że „W preambule do Konstytucji Rzeczpospolitej Polskiej z dnia 02 kwietnia 1997 r. zawarta została charakterystyka drogi ustrojowej Polski, wraz z podkreśleniem doświadczeń niepodległościowych i demokratycznych, wskazanie uniwersalnych wartości konstytucyjnych oraz podstawowych zasad organizujących życie wspólnoty państwowej, takich jak: demokracja, poszanowanie praw jednostki, współdziałanie władz, dialog społeczny oraz zasada pomocniczości (subsydiarności). Zaakcentowania wymaga okoliczność, że wartości te, oraz wspomniana zasada pomocniczności, należą jednocześnie do fundamentalnych założeń funkcjonowania Wspólnot i Unii Europejskiej (art. 5 TWE i art. 2 TUE). Konstytucja RP oraz prawo wspólnotowe oparte są na tym samym zespole wspólnych wartości wyznaczających naturę demokratycznego państwa prawnego oraz katalog i treść praw podstawowych. Cele te, a zarazem podstawowe wartości konstytucyjne, w pełni odpowiadają celom Unii określonym w preambule do Traktatu o Unii Europejskiej oraz w artykułach 2, 3 i 6 tego traktatu, a w szczególności przywiązaniu do zasad wolności, demokracji, poszanowania praw człowieka i podstawowych wolności oraz państwa prawnego(…)"

SFERY KOMPETENCYJNE

Unia Europejska działa w oparciu o zasadę kompetencji przyznanych. Art. 13 ust. 2 TUE stanowi, że „Każda instytucja działa w granicach uprawnień przyznanych jej na mocy Traktatów zgodnie z procedurami na warunkach w celach w nich określonych (…)". Możliwość działania instytucji UE

[1] A. Kuś, Rodzaje kompetencji Unii Europejskiej, a unijna polityka podatkowa, „ Studia z Polityki Publicznej" / Szkoła Główna Handlowa, nr 2(2)2014

ul. Gospodarcza 26, 20-213 Lublin
e-mail: sekretariat@oic.lublin.pl
NIP: 712-01-69-716
tel.: (81) 710-46-30, fax: (81) 746-13-24
www.oic.lublin.pl
Wpis do rejestru agencji zatrudnienia – nr 371

uzależniona jest od istnienia wyraźnego upoważnienia traktatowego. W razie jego braku, instytucja nie posiada kompetencji do podejmowania działań.

Pod pojęciem podziału kompetencji można rozumieć ich logiczne i celowe rozłożenie pomiędzy instytucje Unii Europejskiej a państwa członkowskie. Aktualnie (po regulacjach wynikających z traktatu lizbońskiego) *de lege lata* można wyodrębnić trzy rodzaje kompetencji Unii Europejskiej. Są to:

1) kompetencje wyłączne,
2) kompetencje dzielone z państwami członkowskimi,
3) kompetencje w zakresie wspierania, koordynowania lub uzupełniania działań państw członkowskich.

Ad.1 Jeśli traktaty przyznają Unii wyłączne kompetencje w określonej dziedzinie, jedynie UE może stanowić prawo oraz przyjmować akty prawnie wiążące, natomiast państwa członkowskie mogą to czynić wyłącznie z upoważnienia UE lub w celu wykonania aktów UE. UE ma wyłączne kompetencje w dziedzinach:
- unia celna,
- ustanawianie reguł konkurencji niezbędnych do funkcjonowania rynku wewnętrznego,
- polityka pieniężna w odniesieniu do państw członkowskich strefy euro,
- zachowanie morskich zasobów biologicznych w ramach wspólnej polityki rybołówstwa,
- wspólna polityka handlowa.

Unia Europejska ma tez wyłączne uprawnienia do zawierania umów międzynarodowych, jeśli ich zawarcie zostało przewidziane w akcie prawodawczym UE lub jest niezbędne do funkcjonowania UE lub w obszarze, w jakim ich zawarcie może wpływać na wspólne zasady[2].

Ad. 2 Kompetencje dzielone mają zastosowanie, jeśli traktaty przyznają UE kompetencję dzieloną z państwami członkowskimi. UE i państwa członkowskie mogą stanowić prawo i przyjmować akty prawnie wiążące w tej dziedzinie. Kompetencje dzielone między UE a państwa członkowskie obejmują większość obszarów integracyjnych. Są to:
- rynek wewnętrzny,
- polityka społeczna,
- spójność gospodarcza, społeczna i terytorialna,
- rolnictwo i rybołówstwo,
- środowisko naturalne,
- ochrona konsumentów,
- transport,
- sieci transeuropejskie,
- energia,
-przestrzeń wolności, bezpieczeństwa i sprawiedliwości
- wspólne problemy bezpieczeństwa w zakresie zdrowia publicznego[3]

[2] B. Hołyst, Wielka encyklopedia prawa. Prawo Unii Europejskiej, t. III, Warszawa 2014, s. 116
[3] Ibidem

ul. Gospodarcza 26, 20-213 Lublin
e-mail: sekretariat@oic.lublin.pl
NIP: 712-01-69-716
tel.: (81) 710-46-30, fax: (81) 746-13-24
www.oic.lublin.pl
ISO 9001 ZETOM-CERT
Wpis do rejestru agencji zatrudnienia – nr 371

Ad. 3 Na podstawie art. 6 Traktatu o funkcjonowaniu UE, Unia ma również kompetencje do prowadzenia działań mających na celu wspieranie, koordynowanie lub uzupełnianie działań państw członkowskich w określonych dziedzinach. Do działań wspierających, koordynujących lub uzupełniających należą:
- ochrona i poprawa zdrowia ludzkiego,
- przemysł,
- kultura,
- turystyka,
- edukacja, kształcenie zawodowe, młodzież i sport,
- ochrona ludności, - współpraca administracyjna[4]

Do kwestii podziału kompetencji między UE a państwa członkowskie odniósł się Trybunał Konstytucyjny w swoim Wyroku z dnia 24 listopada 2010 r. (K 32/09): „W dziedzinie podziału kompetencji pomiędzy Unię a Państwa Członkowskie główne znaczenie w perspektywie Traktatu z Lizbony ma uznanie w artykule 3 ustępie 6 Traktatu o Unii Europejskiej, że Unia dąży do osiągnięcia swoich celów właściwymi środkami odpowiednio do zakresu kompetencji przyznanych jej na mocy w Traktatów, a kompetencje nieprzyznane Unii w Traktatach należą do Państw Członkowskich (artykuł 4 ustęp 1 Traktatu o Unii Europejskiej). Zasada przyznania stanowi więc w istocie potwierdzenie suwerenności Państw Członkowskich w stosunku do Unii, która nie może wykraczać poza przyznane jej kompetencje, a tym samym w swoich działaniach wzmacnia suwerenność Państw Członkowskich, skoro ma na celu dobrobyt narodów. W myśl artykułu 4 ustęp 2 Traktatu o Unii Europejskiej Unia szanuje równość Państw Członkowskich wobec Traktatów, a także ich tożsamość narodową, nierozerwalnie związaną z ich podstawowymi strukturami politycznymi i konstytucyjnymi, szanuje podstawowe funkcje państwa, zwłaszcza funkcje mające na celu zapewnienie jego integralności terytorialnej, utrzymanie porządku publicznego oraz ochronę bezpieczeństwa narodowego. W szczególności bezpieczeństwo narodowe pozostaje w zakresie wyłącznej odpowiedzialności każdego Państwa Członkowskiego.
Natomiast Państwa Członkowskie ułatwiają wypełnianie przez Unię jej zadań i powstrzymują się od podejmowania wszelkich środków, które mogłyby zagrażać urzeczywistnieniu celów Unii (artykuł 4 ustęp 3 akapit trzeci Traktatu o Unii Europejskiej). Ponadto artykuł 2 ustęp 5 Traktatu o funkcjonowaniu Unii Europejskiej wskazuje, że jeżeli Unia podejmuje działania wspierające, koordynujące lub uzupełniające działania Państw Członkowskich, to nie zastępując jednak ich kompetencji w tych dziedzinach(…)."

Podsumowując, podstawowe prawa obywatelskie oraz wartości jakie niesie ze sobą Unia Europejska określone są w aktach prawnych określających funkcjonowanie wspólnoty. Obecnie podstawowymi zasadami, a tym samym głównymi wartościami, na których opiera się Unia są praworządność i demokracja. Fakt ten przypomniano w art. 2 Traktatu o Unii Europejskiej, a także w preambule do Karty Praw Podstawowych Unii Europejskiej. Dodatkowo zostało to wzmocnione w trakcie lizbońskim, który wprowadził do TUE nowy tytuł II („Postanowienia o zasadach demokratycznych"). Warto jednak nadmienić, że już przyjęte w 1957 r. traktaty rzymskie, ustanawiające dwie Wspólnoty Europejskie (Europejską Wspólnotę Gospodarczą – EWG i Europejską Wspólnotę Energii Atomowej – EWEA), które obok Europejskiej Wspólnoty Węgla i Stali stanowiły

[4] J. Barcik, A. Wentkowska, Prawo Unii Europejskiej, Warszawa 2014, s. 212

ul. Gospodarcza 26, 20-213 Lublin
e-mail: sekretariat@oic.lublin.pl
NIP: 712-01-69-716
tel.: (81) 710-46-30, fax: (81) 746-13-24
www.oic.lublin.pl
Wpis do rejestru agencji zatrudnienia – nr 371

podwaliny stworzonej kilka dekad później Unii, zapewniały określone prawa, m.in.: zakaz dyskryminacji, prawo do równej płacy za taką samą pracę dla kobiet i mężczyzn.

Teksty źródłowe:

1. Traktat o Unii Europejski (Maastricht 1992 r.)
2. Karta Praw Podstawowych UE (Nicea, 2000 r.)
3. Traktat z dnia 13 grudnia 2007 roku z Lizbony zmieniający Traktat o Unii Europejskiej i Traktat ustanawiający Wspólnotę Europejską,
4. Wyrok Trybunału Konstytucyjnego z dnia 24 listopada 2010 r. K 32/09,
5. Wyrok Trybunału Konstytucyjnego z dnia 11 maja 2005 r. K 18/04

Autor: Igor Stasiuk – Radca Prawny

ul. Gospodarcza 26, 20-213 Lublin
e-mail: sekretariat@oic.lublin.pl
NIP: 712-01-69-716

Wpis do rejestru agencji zatrudnienia – nr 371

tel.: (81) 710-46-30, fax: (81) 746-13-24
www.oic.lublin.pl

6. Zasady rozporządzania majątkiem spadkowym

Z chwilą otwarcia spadku (śmiercią spadkodawcy) pomiędzy spadkobiercami, z mocy samego prawa, powstaje wspólność majątku spadkowego. Nabycie majątku spadkowego nie wymaga żadnego dokumentu, jednakże w niektórych sytuacjach potrzebny jest dokument potwierdzający dziedziczenie , np. w celu dokonania sądowego działu spadku, wykazania swojego statusu wobec osób trzecich, wykazania następstwa prawnego po zmarłym przed organami administracji publicznej, ujawnienia się w księdze wieczystej jako właściciel nieruchomości uzyskanej w wyniku dziedziczenia. Takimi dokumentami poświadczającymi nabycie spadku są: sądowe postanowienie o stwierdzeniu nabycia spadku, notarialny akt poświadczenia dziedziczenia i europejskie poświadczenie spadkowe. Stwierdzenie nabycia spadku oraz poświadczenie dziedziczenia nie może nastąpić przed upływem sześciu miesięcy od jego otwarcia, chyba że wszyscy znani spadkobiercy złożyli już oświadczenia o przyjęciu lub o odrzuceniu spadku. Po upływie powyższego terminu warunek powyższy nie obowiązuje.

W celu uzyskania postanowienia o stwierdzeniu nabycia spadku należy wystąpić z wnioskiem o wszczęcie postępowania o stwierdzenie nabycia spadku, do sądu rejonowego, w którego okręgu spadkodawca ostatnio zamieszkiwał. Do wniosku należy dołączyć oryginał odpisu aktu skróconego zgonu spadkodawcy, a także, w przypadku dziedziczenia ustawowego,odpisy aktów stanu cywilnego spadkobierców potwierdzających stopień pokrewieństwa spadkobiercy ze spadkodawcą (akt urodzenia lub małżeństwa). Wniosek należy opłacić opłatą stałą w kwocie 100 zł.
Sąd wydaje postanowienie o stwierdzeniu nabycia spadku po przeprowadzeniu rozprawy.
W powyższym postępowaniu Sąd nie dokonuje podziału majątku spadkowego.
W postanowieniu o stwierdzeniu nabycia spadku sąd wymienia jedynie spadkodawcę oraz wszystkich spadkobierców, którym spadek przypadł, jak również wysokość ich udziałów.

Jak wyżej wskazano, z chwilą śmierci spadkodawcy, spadkobiercy nabywają udziały w spadku, w wysokości ustalonej przepisami kodeksu cywilnego(w przypadku dziedziczenia z ustawy), potwierdzonej w postanowieniu o stwierdzeniu nabycia spadku .

Do wspólności majątku spadkowego oraz do działu spadku stosuje się odpowiednio przepisy o współwłasności w częściach ułamkowych. Zgodnie z art. 1036 zd. 1 KC spadkobierca może rozporządzić udziałem w przedmiocie należącym do spadku, jednak potrzebuje uzyskać na to zgodę pozostałych spadkobierców. Norma powyższa obejmuje zarówno czynności odpłatne jak i nieodpłatne. Rozporządzenie przez spadkobiercę udziałem w przedmiocie należącym do spadku bez zgody pozostałych spadkobierców powoduje bezskuteczność takiego rozporządzenia w stosunku do spadkobiercy, który takiej zgody nie wyraził, w przypadku gdy takie rozrządzenie naruszałoby (wpływałoby) na jego prawa do spadku. Ma to znaczenie praktyczne w przypadku dokonania przez sąd spadku działu spadku, który w takiej sytuacji przeprowadza dział spadku w ten sposób, jakby rozporządzenia nie było.

ul. Gospodarcza 26, 20-213 Lublin
e-mail: sekretariat@oic.lublin.pl
NIP: 712-01-69-716
Wpis do rejestru agencji zatrudnienia – nr 371
tel.: (81) 710-46-30, fax: (81) 746-13-24
www.oic.lublin.pl

Wspólność majątku spadkowego ustaje z momentem dokonania działu spadku. Dokonanie działu spadku nie jest obligatoryjne. Może być dokonane w każdym czasie – ustawodawca nie ogranicza tej możliwości żadnym terminem.

Dział spadku może nastąpić bądź na mocy umowy między wszystkimi spadkobiercami, bądź na mocy orzeczenia sądu na żądanie któregokolwiek ze spadkobierców. W przypadku działu spadku umownego, wymagana jest złożenie zgodnego oświadczenia woli (umowa) wszystkich spadkobierców. Jeżeli do spadku należy nieruchomość, umowa o dział spadku powinna być dla swej skuteczności, zawarta w formie aktu notarialnego. Sądowy dział spadku powinien obejmować cały spadek. Jednakże z ważnych powodów może być ograniczony do części spadku. Umowny dział spadku może objąć cały spadek lub być ograniczony do części spadku.

Zarówno w ramach umownego, jak i sądowego trybu dokonywania działu spadku można go dokonać na trzy sposoby. W grę wchodzi więc podział fizyczny spadku, polegający na przyznaniu poszczególnym spadkobiercom na wyłączność poszczególnych praw wchodzących w skład spadku, np. prawa własności poszczególnych przedmiotów. Jeśli nie uda się dokonać w ten sposób dokładnego pokrycia wartości udziałów przysługujących poszczególnym spadkobiercom w spadku, metodą wyrównania tej wartości są dopłaty (od tych, którzy otrzymali prawa o wartości przekraczającej wartość ich udziału w spadku, na rzecz tych, którzy otrzymali mniej, niż wynosi wartość należnego im udziału). Może też dojść do przyznania całego spadku jednemu spadkobiercy lub niektórym spośród spadkobierców z nałożeniem na nich obowiązku spłaty pozostałych spadkobierców. Ostatnim sposobem działu spadku jest sprzedaż majątku spadkowego podmiotowi trzeciemu (spoza kręgu spadkobierców) i dokonaniu podziału uzyskanej w ten sposób kwoty pomiędzy spadkobierców, stosownie do przysługujących im udziałów w spadku. W przypadku gdy wniosek o dział spadku jest zgodny, sąd co do zasady jest związany, sposobem działu spadku wskazanym we wniosku. W przypadku braku takiej zgody, sąd orzeka w tym zakresie samodzielnie, dążąc w miarę możliwości do podziału fizycznego spadku. Poza dokonaniem działu spadku w postępowaniu działowym sąd rozstrzyga także o wzajemnych roszczeniach pomiędzy współspadkobiercami z tytułu posiadania poszczególnych przedmiotów spadkowych, pobranych pożytków i innych przychodów, poczynionych na spadek nakładów i spłaconych długów spadkowych. Sąd nie rozstrzyga natomiast w kwestiach odpowiedzialności za istniejące długi i w sprawach o zachowek .

Wniosek o dział spadku, co do zasady, składa się w Sądzie, ostatniego miejsca zamieszkania spadkodawcy

Od powyższego wniosku pobiera się opłatę stałą w wysokości 500 zł, a jeśli zawiera on zgodny projekt podziału , pobiera się opłatę 300 złotych.

Autor: Anna Szynal – Radca Prawny

ul. Gospodarcza 26, 20-213 Lublin
e-mail: sekretariat@oic.lublin.pl
NIP: 712-01-69-716

ISO 9001 PCA ZETOM-CERT AC 575 QMS
Wpis do rejestru agencji zatrudnienia – nr 371

tel.: (81) 710-46-30, fax: (81) 746-13-24
www.oic.lublin.pl

7. Przyjęcie i odrzucenie spadku

Z chwilą śmierci spadkodawcy następuje tzw. otwarcie spadku. Z momentem otwarcia spadku spadkobierca nabywa wszelkie prawa i obowiązki majątkowe (w tym długi) spadkobiercy, z wyjątkiem praw i obowiązków zmarłego ściśle związane z jego osobą (użytkowanie ustanowione na rzecz osoby fizycznej, służebność osobista itp.). Do spadku wlicza się również koszty pogrzebu spadkodawcy w takim zakresie, w jakim pogrzeb ten odpowiada zwyczajom przyjętym w danym środowisku, koszty postępowania spadkowego, obowiązek zaspokojenia roszczeń o zachowek i inne wskazane w art. 922 kodeksu cywilnego.

Chwila otwarcia spadku jest doniosła, gdyż, w stosunku do najbliższych spadkobierców, rozpoczyna on z reguły bieg terminu na przyjęcie lub odrzucenie spadku. Ustawodawca przewiduje możliwość odrzucenia spadku, przyjęcia go wprost lub z tzw. dobrodziejstwom inwentarza. Oświadczenie o przyjęciu lub o odrzuceniu spadku składa się przed sądem lub przed notariuszem. Można je złożyć za pośrednictwem pełnomocnika na podstawie pisemnego pełnomocnictwa do złożenia oświadczenia o przyjęciu lub o odrzuceniu z podpisem urzędowo poświadczonym.

Odrzucenie spadku powoduje, że spadkobierca traci prawa i obowiązki wchodzące w skład spadku i jest traktowany tak, jakby nie dożył chwili jego otwarcia. Odrzucenie spadku z reguły skutkuje zmianą kręgu osób uprawnionych do spadku, w stosunku do pierwotnie powołanych. Należy więc pamiętać, iż w przypadku odrzucenia spadku przez dziecko spadkodawcy, do dziedziczenia uprawniony jest jego wnuk, gdy i on spadek odrzuci, uprawnienie to nabywają kolejni potencjalni spadkobiercy.

Osoba małoletnia nie ma prawa we własnym imieniu odrzucić spadku. W tym przypadku konieczne jest złożenie przez przedstawiciela ustawowego małoletniego wniosku do sądu opiekuńczego o wydanie zgody na złożenie oświadczenia o odrzuceniu spadku w imieniu małoletniego. Dopiero po uzyskaniu takiej zgody przedstawiciel ustawowy (z reguły rodzic) składa stosowne oświadczenie w imieniu małoletniego

W prawie polskim nie istnieje możliwość odrzucenia spadku (bądź udziału w nim) lub "zrzeczenie się go", na rzecz innej osoby.

Przyjęcie spadku wprost rodzi skutek w postaci powstania nieograniczonej odpowiedzialności spadkobiercy za długi spadkowe. Odpowiedzialność ta obejmuje cały majątek osobisty spadkobiercy, a nie jedynie tę jego część, która weszła w jego skład na skutek dziedziczenia po spadkodawcy.

Przyjęcie spadku z dobrodziejstwem inwentarza powoduje w zasadzie takie same skutki jak te, która ustawa łączy z przyjęciem spadku wprost. Jedyną różnicą jest powstające w tym momencie ograniczenie odpowiedzialności spadkobiercy za długi spadkowe, do wartości ustalonego w wykazie inwentarza albo spisie inwentarza stanu czynnego spadku. Taki wykaz inwentarza spadkobierca, który przyjął spadek w ten sposób, może złożyć w sądzie albo przed notariuszem. Wykaz inwentarza składany przed notariuszem zostaje objęty protokołem. W wykazie inwentarza z należytą starannością ujawnia się przede wszystkim przedmioty należące do spadku, a także długi spadkowe i ich wysokość

ul. Gospodarcza 26, 20-213 Lublin
e-mail: sekretariat@oic.lublin.pl
NIP: 712-01-69-716
Wpis do rejestru agencji zatrudnienia – nr 371
tel.: (81) 710-46-30, fax: (81) 746-13-24
www.oic.lublin.pl

według stanu z chwili otwarcia spadku (śmierci spadkodawcy).W razie ujawnienia po złożeniu wykazu inwentarza przedmiotów należących do spadku, lub długów spadkowych pominiętych w wykazie inwentarza składający wykaz uzupełnia go. Wykaz inwentarza składany w sądzie sporządza się według wzoru ustalonego przez Ministra Sprawiedliwości . Spadkobierca, który złożył wykaz inwentarza spłaca długi spadkowe zgodnie ze złożonym wykazem. Spadkobierca, który przyjął spadek z dobrodziejstwem inwentarza i spłacił niektóre długi spadkowe, a nie wiedział i przy dołożeniu należytej staranności nie mógł się dowiedzieć o istnieniu innych długów spadkowych, ponosi odpowiedzialność za niespłacone długi spadkowe tylko do wysokości różnicy między wartością spadku a wartością świadczeń spełnionych na zaspokojenie długów spadkowych, które spłacił.

Oświadczenie o przyjęciu lub o odrzuceniu spadku może być złożone w ciągu sześciu miesięcy od dnia, w którym spadkobierca dowiedział się o tytule swego powołania. Brak złożenia oświadczenia spadkobiercy w tym terminie jest jednoznaczny z przyjęciem spadku z dobrodziejstwem inwentarza. Wskazuje to wyraźnie, że termin ten powinien być liczony w sposób zindywidualizowany w stosunku do każdego spadkobiercy z osobna. Każdy z nich może się bowiem dowiedzieć o swoim tytule powołania do spadku kiedy indziej. W przypadku odrzucenia spadku przez osobę powołaną do niego z ustawy , termin na odrzucenie przez kolejnego potencjalnego spadkobiercę, rozpoczyna się od daty dowiedzenia się przez niego o odrzuceniu spadku przez spadkobiercę pierwotnego.

Oświadczenie o przyjęciu lub o odrzuceniu spadku złożone pod warunkiem lub z zastrzeżeniem terminu jest nieważne. Nie może być ono odwołane. Uchylić się od jego skutków prawnych można jedynie w przypadku gdy zostało złożone pod wpływem błędu lub groźby. Okoliczności powyższe należy udowodnić przed Sądem, który musi zatwierdzić skuteczność takiego uchylenia.

Autor: Anna Szynal – Radca Prawny

ul. Gospodarcza 26, 20-213 Lublin
e-mail: sekretariat@oic.lublin.pl
NIP: 712-01-69-716

Wpis do rejestru agencji zatrudnienia – nr 371

tel.: (81) 710-46-30, fax: (81) 746-13-24
www.oic.lublin.pl

8. Zachowek – zagadnienia ogólne

Instytucja zachowku, została wprowadzona w celu zabezpieczenia interesów majątkowych osób najbliższych spadkodawcy, w przypadku gdy zostali oni wyłączeni od dziedziczenia na podstawie zapisów testamentu. W praktyce oznacza to, że wprawdzie spadkodawca ma możliwość rozrządzić całym swoim majątkiem lub jego większą częścią na wypadek śmierci niekonieczne na rzecz osób uprawnionych do zachowku, niemniej w takiej sytuacji osoby te będą miały roszczenie o pokrycie należnego im zachowku lub jego części. W takim wypadku uprawnionemu do zachowku przysługuje od spadkobiercy testamentowego roszczenie o wypłatę sumy pieniężnej stanowiącej co do zasady 1/2 wartości udziału spadkowego, który przypadałby uprawnionemu gdyby dziedziczył z ustawy. Wyjątek od tej reguły dotyczy uprawnionego trwale niezdolnego do pracy a także małoletniego, któremu przysługuje dwie trzecie wartości udziału spadkowego, który by mu przypadał przy dziedziczeniu ustawowym, Wysokość udziałów spadkowych przysługujące poszczególnym grupom spadkobierców, uregulowana jest ustawowo.

Zgodnie z art. 931 i nast. Kodeksu cywilnego w pierwszej kolejności powołane są z ustawy do spadku dzieci spadkodawcy oraz jego małżonek; wszyscy oni dziedziczą w częściach równych. Jednakże (w przypadku gdy dzieci jest więcej niż czworo) część przypadająca małżonkowi zmarłego nie może być mniejsza niż jedna czwarta całości spadku. Jeżeli którekolwiek z dzieci spadkodawcy zmarło przed spadkodawcą, udział spadkowy, który by mu przypadał, przypada jego dzieciom w częściach równych.
W przypadku braku zstępnych spadkodawcy(dzieci, wnuków) powołani są do spadku z ustawy jego małżonek i rodzice. W takim przypadku małżonek i rodzice dostają po połowie spadku. Obrazując powyższe, można wskazać, iż małżonek, który dziedziczy razem z jednym dzieckiem uprawniony jest do połowy spadku, a gdy został wyłączony od dziedziczenia przysługuje mu ¼ wartości spadku.

Uprawnionymi do zachowku są zstępni spadkodawcy(dzieci, a po ich śmierci wnuki), małżonek oraz rodzice spadkodawcy, którzy byliby powołani do spadku. Roszczenie takie nie przysługuje rodzeństwu.
Przy ustalaniu wysokości należnego zachowku – bierze się pod uwagę nie tylko wysokość udziału spadkowego wynikającego z ustawy, ale wlicza się dokonane na rzecz uprawnionego do zachowku darowizny. Nie dolicza się do spadku drobnych darowizn, zwyczajowo w danych stosunkach przyjętych. Jeżeli uprawnionym do zachowku jest zstępny spadkodawcy, zalicza się na należny mu zachowek poniesione przez spadkodawcę koszty wychowania oraz wykształcenia ogólnego i zawodowego, o ile koszty te przekraczają przeciętną miarę przyjętą w danym środowisku. Wartość przedmiotu darowizny oblicza się według stanu z chwili jej dokonania, a według cen z chwili ustalania zachowku.

Roszczenia uprawnionego z tytułu zachowku przedawniają się z upływem lat pięciu od ogłoszenia testamentu. Po tym terminie powództwo, co do zasady, zostanie oddalone przez Sąd.

Prawo do uzyskania zachowku, może zostać wyłączone przez spadkodawcę, który w testamencie może wydziedziczyć (pozbawić zachowku) zstępnych, małżonka i rodziców , jeżeli uprawniony do zachowku:

ul. Gospodarcza 26, 20-213 Lublin
e-mail: sekretariat@oic.lublin.pl
NIP: 712-01-69-716
Wpis do rejestru agencji zatrudnienia – nr 371
tel.: (81) 710-46-30, fax: (81) 746-13-24
www.oic.lublin.pl

1) wbrew woli spadkodawcy postępuje uporczywie w sposób sprzeczny z zasadami współżycia społecznego;
2) dopuścił się względem spadkodawcy albo jednej z najbliższych mu osób umyślnego przestępstwa przeciwko życiu, zdrowiu lub wolności albo rażącej obrazy czci;
3) uporczywie nie dopełnia względem spadkodawcy obowiązków rodzinnych.

Jako przykłady zachowań sprzecznych z zasadami współżycia społecznego, podaje się np. prowadzenie nagannego stylu życia, czerpanie korzyści z działalności przestępczej, alkoholizm, narkomanię, zaniedbywanie swojej rodziny i przerzucanie na spadkodawcę ciężaru jej utrzymania (*E. Skowrońska-Bocian*, Komentarz KC, ks. 4, 2011, s. 231; *B. Kordasiewicz*, w: SPP, t. 10, 2015, s. 1058).
Jako niedopełnianie obowiązków rodzinnych kwalifikuje się takie zachowania jak uchylanie się od obowiązku alimentacyjnego, a także od pomocy, troski, opieki potrzebnej ze względu na wiek, stan zdrowia czy inną trudną sytuację życiową (*B. Kordasiewicz*, w: SPP, t. 10, 2015, s. 1060; *M. Pazdan*, w: *K. Pietrzykowski*, Komentarz KC, t. 2, 2011, s. 1193). Chodzi tu więc również o wszczynanie ciągłych awantur, kierowanie pod adresem spadkodawcy nieuzasadnionych i krzywdzących zarzutów, wyrzucenie go z domu, brak udziału w jego życiu choćby poprzez wizyty w jego miejscu zamieszkania czy okazywanie zainteresowania jego sprawami. Zachowania uprawnionego do zachowku muszą cechować się uporczywością i umyślnością by kwalifikować się jako podstawy do wydziedziczenia.
Przyczyny wydziedziczenia, dla jego skuteczności muszą zostać ujawnione w testamencie.

Skuteczne wydziedziczenie zstępnego, nie pozbawia prawa do zachowku jego zstępnych (dzieci , wnuków), nawet gdy wydziedziczony zstępny żyje. Tak więc roszczenie zstępnych wydziedziczonego o wypłatę zachowku jest niezależne od jego roszczeń.

Autor: Anna Szynal – Radca Prawny

ul. Gospodarcza 26, 20-213 Lublin
e-mail: sekretariat@oic.lublin.pl
NIP: 712-01-69-716
Wpis do rejestru agencji zatrudnienia – nr 371
tel.: (81) 710-46-30, fax: (81) 746-13-24
www.oic.lublin.pl